

Åpenhetsloven:

Rett til informasjon om forhold på produksjonssteder

Stortinget vedtok i juni åpenhetsloven, som gjør at mer enn 8000 norske virksomheter må gjøre aktsomhetsvurderinger på menneskerettigheter i verdikjeder. Vesentlig i loven er interessenters rett til informasjon om forhold på produksjonssteder knyttet til en særskilt vare eller tjeneste som virksomheten tilbyr.

Manager
Katrine Karlsen-Brown
KPMG

Seniormedarbeider
Linn Aakvik
KPMG

Tidspunktet for ikrafttredelse av *Lov om virksomheters åpenhet og arbeid med grunnleggende menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold* (heretter åpenhetsloven) er ennå ikke avklart, men forventes å bli tidligst 1. januar 2022. Det er også mulig at de ulike pliktene trer i kraft til ulik tid.

Økt ansvarlighet forventes

Lovkravet er basert på et lovutkast utviklet av det regjeringsoppnevnte Etikkinformasjonsutvalget, med enkelte justeringer. Loven ble vedtatt som et resultat av økte forventninger hos myndigheter, sivilsamfunn og forbrukere til at virksomheter opptrer med økt ansvarlighet i sine verdikjeder. Samtidig er tilsvarende lovgivning under utvikling i EU og flere europeiske land.

Lovens omfang og plikter

Ifølge en konsekvensutredning KPMG og Oslo Economics utførte på oppdrag for Barne- og familiedepartementet om lovens omfang, ble det identifisert at ca. 8830 virksomheter som defineres som store etter kriteriene i loven, omfattes direkte. I tillegg kan vi forvente at mindre virksomheter vil påvirkes indirekte, ved at større virksomheter viderefører krav til disse. Loven omfatter både private og statsforetak som tilbyr varer eller tjenester. Store virksomheter defineres som foretak som omfattes av regnskapsloven §1-5, eller som på balansedagen møter to av følgende:

- Salgsinntekt: over 70 millioner kr
- Balansesum: over 35 millioner kr
- Gjennomsnittlig antall ansatte i regnskapsåret: over 50

De sentrale pliktene i loven er:

- **§ 4. Plikt til å utføre aktsomhetsvurderinger:** alle virksomheter som omfattes av loven må gjøre aktsomhetsvurderinger for grunnleggende menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold, i tråd med OECDs retningslinjer for multinasjonale selskaper.
- **§ 5. Plikt til å redegjøre for aktsomhetsvurderinger:** Virksomheter skal offentliggjøre en rede-

gjørelse for aktsomhetsvurderingene som blant annet må inneholde:

- Beskrivelse av hvordan arbeidet med aktsomhetsvurderinger er organisert.
- Opplysninger om faktiske negative konsekvenser og vesentlig risiko for negative konsekvenser som har blitt avdekket gjennom sine aktsomhetsvurderinger.
- Opplysninger om tiltak som virksomheten har iverksatt eller planlegger å iverksette for å stanse faktiske negative konsekvenser eller begrense vesentlig risiko.

Redegjørelsen skal oppdateres og offentliggjøres innen 30. juni hvert år og ellers ved vesentlige endringer i virksomhetens risikovurderinger. Den skal underskrives i tråd med reglene i regnskapsloven § 3-5.

- **§ 6. Rett til informasjon:** Virksomheter som omfattes, plikter å svare på forespørsler fra allmennheten med utgangspunkt i aktsomhetsvurderingen de har utført. Dette omfatter både generell informasjon og informasjon knyttet til en særskilt vare eller tjeneste som virksomheten tilbyr.

- **§ 7. Virksomhetenes behandling av informasjonskrav:** Informasjon må være skriftlig og skal gis innen rimelig tid, og senest innen tre uker etter at informasjonskravet er mottatt.
- **§ 9. Kontroll og håndheving:** Forbrukertilsynet vil føre tilsyn, og skal kunne ilegge virksomheter tvangsmulkt og overtredelsesgebyr ved brudd på loven.

Kravet om aktsomhetsvurderinger og informasjonsplikt vil trolig føre til et økt behov for sporbarhet og transparens. Samtidig legges det opp til en evaluering av loven hvor behovet for et utvidet krav til transparens om produksjonssted vil vurderes.

Hva er aktsomhetsvurderinger?

Kjernen i loven er plikten til å utføre aktsomhetsvurderinger for grunnleggende menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold, i tråd med retningslinjer fra OECD. Dette skal ifølge loven utføres regelmessig og stå i forhold til virksomhetens størrelse, virksomhetens art, konteksten virksomheten finner sted innenfor, og alvorlighetsgraden av og sannsynligheten for negative konsekvenser for grunnleggende menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold.

Aktsomhetsvurderinger består av seks trinn (Kontaktpunktet for ansvarlig næringsliv, 2019):

1. Forankre ansvarlighet i retningslinjer og styringssystemer
2. Kartlegg og vurder negativ påvirkning/skade ut fra egen virksomhet, leverandørkjede og forretningsforbindelser.
3. Stans, forebygg eller reduser negativ påvirkning/skade.
4. Overvåk gjennomføring og resultater.
5. Kommuniser hvordan påvirkningen er håndtert.
6. Sørg for, eller samarbeid om gjenoppretting der det er påkrevd.

Kort oppsummert handler aktsomhetsvurderinger om prioritering av risiko basert på alvorlighetsgrad og påvirk-

ningsmulighet. En viktig komponent for å sikre at man prioriterer riktig, er dialog med interessenter, særlig de som berøres.

Er norske virksomheter rigget for nye krav?

Vår erfaring er at enkelte virksomheter allerede er godt i gang med å forberede seg på ny lovgivning, mens andre fortsatt har en vei å gå i å etablere eller tilpasse sitt arbeid for å være i tråd med lovens krav. Arbeidet krever involvering av både ledelse og flere avdelinger internt. Ressursene dette krever, vil avhenge av virksomhetens modenhet innenfor bærekraft generelt og aktsomhetsvurderinger spesielt.

- Det er vesentlig at ledelsen i virksomheten gjøres kjent med loven og dens plikter på et overordnet nivå. Dette for å sikre at man får avsatt tilstrekkelig med ressurser til arbeidet.
- En analyse av hvordan eksisterende policyer, systemer og rutiner svarer på både lovkrav og selve metodikken for aktsomhetsvurderinger, som definert av OECD og FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter, vil gi et godt utgangspunkt for å identifisere hvor det er nødvendig med tiltak. Det er spesielt viktig å inkludere avdelinger og funksjoner relatert til leverandørkjede; innkjøp, produkt – og tjenesteutvikling, compliance, kvalitet, bærekraft, logistikk osv.
- Virksomheter som ikke har gjennomført en aktsomhetsvurdering, vil

måtte gjøre dette. En rekke virksomheter vil trolig ha behov for å oppdatere eksisterende risikovurderinger, som danner grunnlaget for aktsomhetsvurderingen. Det kan være nødvendig med intern opplæring i hva forskjellige funksjoners rolle i aktsomhetsvurderingene vil være.

- Det må påses at informasjon på nettside, og potensielt i årlig bærekraftsrapport, imøtekommer kravene i loven.

Aktsomhetsvurderinger i årlig bærekraftsrapportering

En viktig del av aktsomhetsvurderingen er kommunikasjon av prioritert risiko, tiltak og effekt av disse. Det er et pågående arbeid hos Global Reporting Initiative hvor både de universelle standardene og de emnespesifikke standardene på menneskerettigheter er under revidering. Formålet med oppdateringene er å styrke rapportering knyttet til aktsomhetsvurderinger og redegjørelse av forhold knyttet til menneskerettigheter slik at disse reflekterer internasjonale instrumenter som FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter og veiledning fra OECD.

For virksomheter som rapporterer på bærekraft, bør man sikre at rapporteringsstrukturen ivaretar både lovkrav og forventninger fra interessenter om aktsomhetsvurderinger på menneskerettigheter, samfunn og miljø.

Utviklingen i Europa

Plikten til å utføre aktsomhetsvurderinger er i tråd med utviklingen i Europa. Tyskland har nylig vedtatt en lov med flere likhetstrekk, og flere land, blant annet Finland og Nederland, utreder lignende lovgivning.

Samtidig utarbeider EU-kommisjonen et utkast til direktiv under «EU Sustainable Corporate Governance Initiative», som vil pålegge virksomheter å utføre aktsomhetsvurderinger som dekker menneske- og arbeidsrettigheter, klimaendringer, miljø, antikorrupsjon, hvitvasking og andre økonomiske misligheter, i egen virksomhet og i leverandørkjeden. Lovutkastet forventes i løpet av høsten 2021 og vil trolig skape tydelige forventninger til hvordan aktsomhetsvurderinger skal utføres. EU-parlamentet har for eksempel foreslått en plikt til å involvere berørte interessenter.